Asia: E 74/2018 vp Valtioneuvoston selvitys: Ehdotus neuvoston asetukseksi eräiden kalakantojen ja kalakantaryhmien Itämerellä sovellettavien kalastusmahdollisuuksien vahvistamisesta vuodeksi 2019

Eduskunta
Maa- ja metsätalousvaliokunta

Asiantuntijalausunnon esittäjä: tutkija Tapani Pakarinen

Luken asiantuntijalausunto

1 Johdanto

Maa- ja metsätalousvaliokunta on pyytänyt Luonnonvarakeskuksen asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston selvityksestä, joka koskee komission ehdotusta neuvoston asetukseksi eräiden kalakantojen ja kalakantaryhmien Itämerellä sovellettavien kalastusmahdollisuuksien vahvistamisesta vuodeksi 2019.

2 Lausunto

Luonnonvarakeskus tukee pääosin valtioneuvoston kantaa, jonka lähtökohtana on ICES:n tieteellisen neuvonannon mukainen kalastus.

Luonnonvarakeskus on osallistunut ICES:n tieteellisen neuvonannon laatimiseen ja siten tukee ICES:n neuvonantoa.

Itämeren pääaltaan ja Pohjanlahden lohikannat

Komission esitys osa-alueiden 22–31 lohen TAC:iksi on 104996 lohta (Unioni), joka on noin 13% suurempi kuin vuodelle 2018 asetettu kalastuskiintiö (91132 lohta).

ICES:n neuvonanto Itämeren pääaltaan ja Pohjanlahden ammattikalastuksen kokonaissaaliiksi on 116 000 lohta, mikä on samansuuruinen kuin vuosien 2015–2018 neuvonanto. ICES:n arvion mukaan vuonna 2017 lohen ammattikalastuksen kokonaissaaliista 90 % oli toivottua saalista ja 10 % ei-toivottua saalista. Toivottu saalis jakautui edelleen siten, että 55 % oli raportoitua lohisaalista, 6 % raportoimatonta ja 29 % meritaimeneksi raportoitua lohisaalista (yhteensä 90 %). Ei-toivottu saalis jakautui alamittaisiin 2,5 % ja hylkeiden pilaamiin 7,5 % (yhteensä 10 %). Mikäli ei-toivotun, raportoimattoman ja väärin raportoidun lohisaaliin osuudet kokonaissaaliista olisivat vuonna 2019 samat kuin ICES:n arvio niiden osuuksista vuonna 2017, ICES:n neuvonannon mukainen raportoidun kaupallisen merikalastuksen lohisaaliin määrä olisi 63 300 lohta. ICES ei neuvonannossaan arvioi, mikä ei-toivotun, raportoimattoman ja väärin raportoidun lohisaaliin määrä tulee olemaan vuonna 2019.

ICES:n neuvonannon mukainen kalastus todennäköisesti johtaa lohikantojen vahvistumiseen edelleen ja lisää todennäköisyyttä, että nykyistä useammat lohikannat pitkällä aikavälillä saavuttavat kestävän enimmäistuoton (MSY) tason.

Itämeren lohikannat ovat vahvistuneet asteittain 1990-luvun lopulta lähtien. Vahvistuminen on ollut voimakkainta vuodesta 2012 lähtien, jolloin Pohjanlahden lohijokiin nousseiden emokalojen määrät ovat olleet selvästi aikaisempaa

suurempia. Huolimatta vuosien 2017 ja 2018 odotettua heikommasta kutunoususta, arvio lohikantojen tilan kehityksestä on positiivinen.

Itämeren pääaltaaseen ja Pohjanlahteen laskevien jokien lohikantojen tilassa on suuria kantakohtaisia eroja. Pääsääntöisesti pohjoisen Pohjanlahden lohikannat ovat vahvempia kuin eteläisen Pohjanlahden ja Itämeren pääaltaan lohikannat. ICES arvioi lohikantojen tilaa niiden toteutuneen vaelluspoikastuotannon ja arvioidun potentiaalisen vaelluspoikastuotannon suhteen perusteella. ICES:n arvion mukaan 9:ssä sen arvioimasta kaikkiaan 29 lohikannasta vaelluspoikastuotanto on vähintään 70 %:n todennäköisyydellä MSY -tasolla. Näiden jokikantojen lisäksi 2 joessa vaelluspoikastuotannon arvioidaan olevan yli 50 % (mutta alle 75 %) suurimmasta mahdollisesta poikastuotannosta. ICES:n arvio kestävän enimmäistuoton saavuttaneiden kantojen määrästä pieneni vuonna 2017 tehtyyn arvioon verrattuna. Kantojen tila ei kuitenkaan ole heikentynyt, vaan ero johtuu viiden Ruotsin luonnonlohijoen poikastuotantokyvyn mallinnuksen parantamisesta sekä kaikkien kantojen tilaa koskevan tietoaineiston mallinnusteknisen käsittelyn parantamisesta.

ICES katsoo, että kannan kestävä enimmäistuotto on saavutettu kun vaelluspoikastuotanto on 75 % maksimimäärästä. Pohjanlahden kantojen yhteenlaskettu vaelluspoikastuotanto on arviolta 95 % maksimimäärästä. Vuosina 2012–2016 kutulohien määrä kasvoi useissa Pohjanlahden lohijoissa, minkä seurauksena vaelluspoikasmäärät ovat kasvaneet monessa joessa (6 jokea yhteensä 15 joesta) kestävän enimmäistuoton tasolle. Vuosina 2017-2018 kutulohien määrät olivat Tornionjoella pienimmät vuosien 2012–2018 seurantajaksolla. Simojoella kutunousu oli heikko vuonna 2017 ja keskinkertainen vuonna 2018. Odotettua heikommaksi jäänyt kutunousu tulee hieman pienentämään vaelluspoikastuotantoa vuosina 2020-2021 edeltäviin vuosiin verrattuna, mutta ei kuitenkaan romauta sitä.

ICES arvioi, että lohikanta tulee olemaan vuoden 2019 alussa suunnilleen samansuuruinen kuin vuoden 2018 alussa. ICES suosittelee samaa kokonaiskalastuskiintiötä myös vuodelle 2019 kuin vuosille 2015–2018, jotta varmistettaisiin heikkojen lohikantojen vahvistuminen. Lohikantojen tilan parantumiseen tuo epävarmuutta havaittu M74 -kuolevuuden voimistuminen sekä jokiin nousseissa kutukaloissa havaittu eri taudeista johtuva lisäkuolleisuus.

ICES:n arvion mukaan lohisaaliin raportoimattomuutta esiintyy kaikissa Itämeren maissa, mutta sen määrä vaihtelee kalastuksittain ja maittain. Merkittävää lohisaaliin väärinraportointia meritaimensaaliiksi esiintyy ICES:n arvion mukaan ainoastaan Puolassa, ja se oli vuonna 2017 arviolta 30 500 lohta. Arvio vuonna 2017 väärinraportoidun saaliin suuruudesta kasvoi lähes kaksinkertaiseksi vuonna 2016 raportoituun verrattuna (17 100 => 30 500 lohta), mikä johtui avomerelle raportoidun taimensaaliin suuresta kasvusta.

ICES:n arvio väärinraportoidun saaliin suuruudesta perustuu vuosina 2009–2017 Puolan merikalastustutkimuslaitoksen keräämään aineistoon, jonka mukaan avomerellä kalastavien puolalaisalusten saalis oli lähes pelkästään lohta (vuosikeskiarvo 97 % – 100 % saaliista). Puolan ilmoittamissa saalistilastoissa avomereltä kalastettu taimensaalis suhteessa lohisaaliiseen on kuitenkin moninkertainen verrattuna heidän tutkimuslaitoksensa keräämään saalisnäyteaineistoon.

Arvio Puolan väärinraportoinnin määrästä vuosina 1993–2008 perustuu pyyntiponnistustietoon ja oletukseen, että puolalaisalusten yksikkösaalis lohelle olisi 25 % pienempi kuin vastaava muiden maiden alusten yksikkösaalis Etelä-Itämeren avomerikalastuksessa. Arvio on epävarmempi kuin tutkimuslaitoksen saalisnäytteisiin perustuva arvio vuosille 2009–2017, mutta sitä käytetään koska aikaisemmilta vuosilta ei ole käytettävissä saalisnäyteaineistoja.

Puolan ilmoittamassa taimensaaliissa oli epäselvyyttä vuosina 2006–2015 sen suhteen, onko pyynti tapahtunut todellisuudessa avomerellä vai rannikolla. ICES on tarkistanut keväällä 2018 kyseisten vuosien väärinraportoidun saalin arviota ottamalla huomioon avomerellä toimineiden alusten kaiken saaliin mukaan luettuna ankkuroiduilla pintaverkoilla kalastetuksi ilmoitettu taimensaalis, mikä kasvatti arvioita väärinraportoidun saaliin määrästä.

ICES:n arvio alamittaisten lohien poisheitosta perustuu osittain alusten seuranta-aineistoihin ja osittain asiantuntija-arvioihin.

ICES ottaa lohikanta-arviossaan huomioon saaliiden raportoimatta jättämisen, väärin raportoinnin ja poisheitettyjen kuolleiden lohien määrän, jotta kalastuksesta aiheutuneen kuolevuuden kokonaisarvio olisi mahdollisimman todenmukainen. Ilman tätä luonnollisen kuolevuuden määrä yliarvioituisi ja se johtaisi vastaavasti pienempään kalastuskiintiösuositukseen.

Kestävän kalastuksen mukaista kokonaispoistumaa lohikannasta arvioidessaan ICES ottaa huomioon myös vapaa-ajankalastuksen saaliit meressä ja joessa. Vuoden 2017 vapaa-ajankalastuksen saalisarviona ICES käytti kanta-arviossaan 74 100 lohta, mikä oli 42 % kaikesta meri- ja jokikalastuksen lohisaaliista (raportoimaton ja väärinraportoitu saalis mukaan lukien). ICES:n arvio meriuistelun saaliista koko Itämeren alueella vuonna 2017 oli 17 800 lohta, muu vapaa-ajankalastuksen saalis merestä oli ICES:n arvion mukaan 10 500 lohta ja jokisaalis 45 700 lohta.

ICES:n arvio poisheitetyn saaliin, raportoimattoman ja väärinraportoidun saaliin määrästä on epävarma. ICES ei arvioi, mikä raportoimattoman, väärin raportoidun ja ei-toivotun lohisaaliin (aikaisemmin poisheitetty saalis) määrä tulee olemaan vuonna 2019. ICES:n arvioiden mukaan väärin raportoidun lohen määrä Itämeren lohenkalastuksessa vähentyi merkittävästi vuosina 2011–2014, mutta on sen jälkeen lisääntynyt ja kasvoi erityisesti vuonna 2017.

Suomenlahden lohikannat

Komission esitys TAC:iksi Suomenlahdella on 9879 lohta (Unioni), joka on noin 1% pienempi kuin vuodelle 2018 asetettu kiintiö (10003 lohta.)

ICES:n neuvonanto Suomenlahden lohikantojen kokonaiskalastuskiintiöksi on 11 800 lohta, mikä on samansuuruinen kuin vuosien 2015–2018 neuvonanto. Mikäli ei-toivotun lohisaaliin osuus kokonaissaaliista olisi vuonna 2019 sama kuin ICES:n arvio sen osuudesta vuonna 2017, ICES:n neuvonannon mukainen raportoidun kaupallisen kalastuksen lohisaaliin määrä olisi 9 676 lohta. ICES ei neuvonannossaan arvioi, mikä ei-toivotun lohisaaliin määrä tulee olemaan vuonna 2019. Lisäksi ICES suosittelee, että kalastusponnistusta ei kasvatettaisi ja kalastus kohdistettaisiin istutettuun loheen.

Suomenlahden lohikantojen tilaa arvioidaan seuranta-aineistoihin perustuen asiantuntija-arviona (ei analyyttisellä kanta-arviomallilla), minkä takia arviot eivät sisällä kokonaisepävarmuutta yhtä kattavasti kuin Pohjanlahden lohikantojen tilan arvio. ICES:n arvion mukaan Suomenlahden täysin luonnonvaraisten lohikantojen (kolme jokea Virossa) tila on vaihdellut täyden tuotannon ja heikon tuotannon välillä. Viimeisten viiden vuoden aikana näiden lohikantojen poikastuotanto on keskimäärin kasvanut. Muiden, poikasistutuksilla tuettujen lohikantojen tila on pääsääntöisesti heikko ja niiden vaelluspoikastuotanto on alle 50 % potentiaalisesta vaelluspoikastuotannosta.

Suomenlahdella merkittävin lohen ammattikalastuksen muoto on Suomen rannikon rysäkalastus. Virossa ja Venäjällä ei ole merkittävää erityisesti loheen kohdistuvaa kalastusta, vaan lohet saadaan muun kalastuksen sivusaaliina. Merkittävää lohen avomerikalastusta ei Suomenlahdella enää ole.

Suomenlahdella on alkuperäiset, täysin luonnonvaraisesti lisääntyvät lohikannat kolmessa Viron joessa. Nämä ovat tuotantoalueeltaan hyvin pieniä ja täyden tuotannon tasolla niiden kutukanta muodostuisi ehkä vain reilusta sadasta kutuparista per joki. Luonnonpoikastuotantoa esiintyy myös joukossa muita Suomenlahteen laskevia jokia, mutta näissä poikastuotantoa vahvistetaan toistaiseksi jatkuvilla vaelluspoikasistutuksilla. Näistä poikastuotannoltaan suurimpia ovat Kymijoki ja Lugajoki. Nykytietämyksen valossa Suomen rannikon lohenkalastus ei kohdistu Viron luonnonlohikantoihin, vaan niihin kohdistuva merkittävin kalastuspaine tulee Viron rannikolla tapahtuvasta muun kalan pyynnistä. Lisäksi Suomenlahden lohikannat vaeltavat osittain Itämeren pääaltaalle syönnökselle ja ovat myös siellä kalastuksen kohteena.

Pohjanlahden silakkakanta

Komission ehdotus TAC:iksi Pohjanlahden silakalle vuodelle 2019, 88 703 tonnia, noudattaa ICES:n neuvonantoa ja asettuu kestävän enimmäistuoton mukaisen kalastuskuolevuuden tasoon (F_{msy} =0.21). Viimeisimmässä Pohjanlahden silakkakannan arviossa kalastuskuolevuuden arvioitiin viime vuosina ylittäneen kestävän enimmäistuoton kalastuskuolevuuden tason, minkä vuoksi ICES:n neuvonannon mukaiset kalastuskiintiöt vuosille 2018 ja 2019 ovat pienempiä kuin edeltävinä huippuvuosina. Silakan arvioitu kutubiomassa Pohjanlahdella on kuitenkin edelleen turvallisella tasolla ja viimeisimmän arvion mukaan noin puolitoistakertainen verrattuna raja-arvoon, jossa kalastus todennäköisesti pienentäisi kannan biomassan sen kestävää enimmäistuottoa pienemmäksi ($MSYB_{trigger}$). Pohjanlahden silakkakantaa voidaan siten edelleen pitää runsaana.

Vuosina 2016 ja 2017 kaikuluotaustulosten ja kaupallisesta saaliista kerätyn tiedon välillä on ollut tavallista suurempi ristiriita. Kaupallisesta saaliista kerätty tieto on viestinyt vahvemmasta kannasta kuin kaikuluotaustulokset. Ristiriitaisuus viittaa joko pienempään biomassaan kuin kanta-arvion tulos tai silakoiden liikkumisalueiden tai -syvyyksien poikkeuksellisuuteen kaikuluotausten aikana 2016 ja 2017. Ensin mainitussakin tapauksessa biomassa olisi 2000-luvun hyvää tasoa. Troolareilta saadut tiedot kertoivat silakoiden tavoitettavuuden vaikeutumisesta 2017, mutta tänä vuonna silakkaa on jälleen saatu hyvin, mikä viittaa ympäristöolosuhteiden vaikutukseen. ICES:n neuvonannon mukaisen TAC:n pieneneminen johtuu kanta-arviomallissa runsausindekseinä käytetyistä kaikuluotaustuloksista, vaikka käytetty arviomalli huomioi myös muun kerätyn aineiston.

Itämeren itäinen turskakanta

Itämeren itäisen turskakannan (osa-alueet 24–32) heikkoon tilaan vaikuttaa erityisesti laajojen pohja-alueiden hapettomuus ja sen myötä paitsi lisääntymisongelmat, niin myös turskan ravintoeläinten kuten kilkin vähäisyys. Turskakannan eteläisillä ydinalueilla myös sen ravintokaloja – kilohailia ja silakkaa – on vähemmän kuin pohjoisempana. Itämeren itäistä turskakantaa ei ole pystytty luotettavasti arvioimaan, mutta kannan koon indikaattorit kertovat kannan heikkenemisestä edelleen. Komission esitys Itämeren itäisen turskakannan (osa-alueet 25–27, 28.2, 29 ja 32) kalastuskiintiöksi (EU:n kiintiö) on 24 112 tonnia. Kiintiöesitys ylittää ICES:n neuvonannon, jonka mukaan itäisen turskan saalis vuonna 2019 ei saisi ylittää 16 685 tonnia, mukaan luettuna kaikki saaliit (maihinpurettu kaupallinen saalis, arvio poisheitetyksi joutuvan saaliin osuudesta sekä vapaa-ajan kalastuksen saalis).

Muut komission ehdotuksessa mainitut kalakannat

Komission ehdotukset Itämeren pääaltaan silakka- ja kilohailikantojen TAC:eiksi noudattavat ICES:n neuvonantoa ja ovat näiden kantojen monivuotisten suunnitelmien vaihteluvälien sisällä. Luonnonvarakeskus ei katso tarpeelliseksi lausua muiden kalakantojen kiintiöehdotuksista.

Asiantuntijalausunnon valmistelijat: johtava tutkija Ari Leskelä, erikoistutkija Jari Raitaniemi sekä tutkijat Tapani Pakarinen ja Jukka Pönni Luonnonvarakeskuksesta.